

Úvod

V poslednom storočí došlo k výraznému posunu v spôsobe, akým ľudia získavajú informácie. S príchodom rozhlasového a televízneho spravodajstva sa postupne rozšírili možnosti informovania nielen o domácom, ale aj o zahraničnom dianí. Internet neskôr sprístupnil obrovské množstvo informácií a umožnil tak nielen získavať vedomosti prakticky o čomkoľvek, ale navyše priniesol možnosť ľahko jednotlivé fakty overiť. Spravodajstvo z celého sveta je v súčasnosti k dispozícii takmer okamžite, avšak niečo také nebolo v druhej polovici 19. storočia možné. Jediným spôsobom, akým sa mohli ľudia dozvedieť o dianí v zahraničí, bolo prostredníctvom tlače. Okrem lepšej informovanosti o aktuálnom dianí tak dnešná doba prináša aj možnosť väčšieho povedomia o jednotlivých udalostiach z minulosti. Predložená bakalárska práca sa snaží nahliadnuť do tejto doby a zistiť, v akom rozsahu bolo možné získať pomocou dostupných zdrojov informácie o situácii v Japonsku.

Práca si kladie za cieľ určiť, aké informácie o revolučnom dianí v Japonsku prenikali do českej tlače a do akej miery tak mohol byť český čitateľ informovaný o zmenách v japonskom štátnom zriadení. Zameriava sa tak na to, o čom sa v súvislosti s Japonskom písalo, primárne ohľadom *bakufu* (幕府)¹ a reštaurácie *Meidži* (明治維新). Následne posúdi, nakoľko boli uverejnené informácie pravdivé a zodpovedali situácii v Japonsku, alebo naopak, nakoľko boli neúplné, či chybné.

Ako kľúčové zdroje pri písaní práce sú použité vybrané články z českej tlače, ktorá vychádzala v rokoch 1853 až 1870. Zameriava sa tak na obdobie od prvého príchodu admirála *Perryho* do Japonska, až po reštauráciu *Meidži* v roku 1868. Ďalšie dva roky sú pridané z dôvodu pomalšieho presunu správ v danej dobe. Na vyhľadávanie článkov je použitá digitálna knižnica *Kramerius* Moravskej zemskej knižnice, ktorá sídli v Brne.

Výber konkrétnych periodík je obmedzený ich dostupnosťou, keďže nie všetky noviny z vymedzeného obdobia sú prístupné v internetovom archíve, a taktiež jazykom, v ktorom boli publikované. Vo vybranom období vychádzala tlač aj v nemčine, avšak táto práca sa zameriava len na tie periodiká, ktoré boli vydávané v českom jazyku. Výsledný počet nájdených článkov, zodpovedajúcich zameraniu tejto práce, je 193. Bližšie informácie o spôsobe hľadania článkov a práce s nimi sú popísané v kapitole Metodika práce.²

K pochopeniu toho, ako v 19. storočí vnímali Európania Áziu, je najprv potrebné priblížiť pojem Orientalizmus. Podľa teoretika *Edwarda Saida* sa dá daný pojem chápať ako európske vnímanie Ázie,

¹ Výrazom *bakufu*, slovensky nazývaný taktiež *šógunát*, bolo označované obdobie vojenskej vlády, ktorú v roku 1192 založil *Minamoto Joritomo*. Cisár v danej dobe síce naďalej stál vo funkcii teoreticky neobmedzeného vládcu, no politické rozhodnutia boli v rukách vojenskej moci, na ktorej čele stál *šógun*. (REISCHAUER, Edwin O. a CRAIG, Albert M. *Dějiny Japonska*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2000. Dějiny států. ISBN 80-7106-391-6. s. 46.)

² Vid' s. 13.

založené na presvedčení o vlastnej nadradenosti. Daný pohľad stavia „Nás“, Európanov, do protikladu k „Nim“, teda ku krajinám Východu.³

Toto vnímanie však nebolo v očiach českej spoločnosti nemenné, čím nemalo Japonsko v rámci vnímania „My“ a „Oni“ ľahké zaradenie. Od predstavy pasívnej a zaostalej ázijskej krajiny v 60. rokoch 19. storočia postupne získavalo aj pozitívne atribúty, keďže sa na rozdiel od Číny začalo inšpirovať pokrokom európskych krajín. Geograficky tak síce bolo vnímané ako ázijská krajina, čím sa naďalej radilo medzi tých „Druhých“, avšak kvôli rýchlemu pokroku sa považovalo takmer za jedného z „Nás“. Na konci 19. storočia však začala byť viditeľná aj obava z nárastu ich moci. Prejavilo sa to na základe japonských vojenských konfliktov s Čínou a s Ruskom, kedy začali byť Japonci opäť vnímaní ako ázijskí barbari, ohrozujúci Západ. Tieto názory sa však objavovali len počas priebehu vojen a po ich ukončení znovu prevládal tradičný a exotický obraz tejto krajiny.⁴

Spôsob, akým boli v tlači popisované jednotlivé udalosti, mal tiež priamy dopad na vytváranie názoru ohľadom Japonska v očiach českej spoločnosti. V súvislosti s výskumom tejto práce je na základe vymedzeného obdobia pravdepodobné, že v jednotlivých článkoch bude viditeľné práve vyššie spomenuté prelínanie tohto obrazu, kde Japonsko na jednu stranu predstavuje necivilizovaný svet ako protipól Európy, no na druhú stranu oplývalo taktiež atribútmi „európskeho pokroku“.

Prvá kapitola práce sa venuje historickým okolnostiam, ktoré v danej dobe ovplyvnili možnosť informovania o aktuálnych udalostiach v Japonsku. Zameriava sa tak predovšetkým na pokrok v prenose informácii, ale taktiež stručne popisuje situáciu českej tlače a historických okolností v Japonsku. V ďalšej časti je bližšie priblížená metodika práce, v ktorej je podrobne vysvetlený spôsob vyhľadávania článkov a rovnako je popísaná aj analýza nájdených výsledkov. Pre lepšiu orientáciu v texte je vysvetlená taktiež terminológia, ktorá objasňuje tituly japonských hodností, používaných v jednotlivých článkoch.

V nasledujúcej kapitole sa práca priamo venuje rozboru článkov, ktoré sú chronologicky zaradené do dvoch podkapitol na základe toho, aké správy prevládali v jednotlivých rokoch. V nich sú nájdené články rozdelené na tematické celky, ktorým sa venovala česká tlač vo vymedzenom období. Na základe uvedených citácií sa určí, do akej miery česká tlač informovala o udalostiach v Japonsku. Práca ako ďalšie posúdi, či dochádzalo v jednotlivých správach k uvádzaniu mylných informácií a z akého dôvodu mohlo k daným omylom dôjsť. V prípade nejasností alebo nepresností sú údaje porovnané s informáciami z historických zdrojov.

Posledná kapitola sa venuje zhodnoteniu, ako české noviny referovali o udalostiach v Japonsku, bližším rozborom predchádzajúcich dvoch kapitol.

³ SAID, Edward W. *Orientalismus: západní koncepce Orientu*. Praha: Paseka, 2008. ISBN 978-80-7185-921-5. s. 11-17.

⁴ KVASNIČKA, Jiří. *Obraz Japonska v české společnosti 2. poloviny 19. století*. Praha, 2008. Diplomová práce. Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, Ústav světových dějin. s. 80-117.

Edičná poznámka

Japonské mená sú v práci radené podľa japonského formátu, teda najskôr priezvisko a potom rodné meno. Spolu s japonskými výrazmi sú zapisované v kurzíve. Pre zápis japonských mien a názvov je v práci použitá česká, respektíve slovenská transkripčia, ktorá sa riadi pravidlami spísanými v publikácii *Problematika české transkripce japonštiny a pravidla jejího užívání*.⁵ Názvy novin a časopisov sú však v texte kvôli lepšej čitateľnosti uvedené v slovenčine. Výnimku tvorí zápis titulov použitých zdrojov v poznámkach pod čiarou, zozname použitej literatúry a taktiež uvádzanie priamych citácií. Tie sú ponechané v celom znení tak, ako boli uverejnené v novinách, spolu s preklepmi alebo prípadnými chybami v zápise. V práci je na zápis zdrojov použitá citačná norma ČSN ISO 690.

⁵ BAREŠOVÁ, Ivona a DYTRTOVÁ, Monika. *Problematika české transkripce japonštiny a pravidla jejího užívání*. 1. Vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2014. ISBN 978-80-244-4017-0.